

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: 25 РОКІВ ДОСВІДУ ТА ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ (1994–2019 рр.)

**Збірник тез доповідей
на міжнародній науково-практичній конференції
до 25-річчя створення університету**

Харків, 22 листопада 2019 року

Харків 2019

УДК 351.74"1994/2019"(477)
Х21

Редакційна колегія:

Д. В. Швець (голова), О. М. Бандурка, С. М. Гусаров, С. М. Бортник, М. Ю. Бурдін,
А. М. Клочко, Л. В. Могілевський, В. А. Греченко

Упорядник:

доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України
В. А. Греченко

*Друкується згідно з рішенням оргкомітету за дорученням Харківського
національного університету внутрішніх справ від 10.09.2019 № 114*

Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років
Х21 досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.) : зб. тез доп. на міжнар.
наук.-практ. конф. до 25-річчя створення ун-ту, Харків, 22 листоп.
2019 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2019. –
544 с.

Збірник містить близько 280 тез доповідей учасників
конференції, в яких узагальнено досвід підготовки кадрів
правоохоронців у Харківському національному університеті
внутрішніх справ за 25 років його існування, розглядаються різні
аспекти історико-правової науки, конституційного, трудового,
адміністративного, цивільного, кримінального права, соціології,
психології та педагогіки.

УДК 351.74"1994/2019"(477)

*Приклад посилання на видання в цілому згідно з міжнародними стандартами:
Kharkiv National University of Internal Affairs, 2019. Kharkiv National University of Internal
Affairs: 25 Years of Experience and Prospection (1994-2019) [Kharkivskiy natsionalnyi
universytet vnutrishnikh sprav: 25 rokiv dosvidu ta pohliad u maibutnie (1991-2019 rr.)].
Kharkiv, 22 November 2019. Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav.*

*Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками.
Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори
та їх наукові керівники. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у
відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх
справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Видавнича діяльність. Матеріали науково-
практичних конференцій, семінарів тощо», а також у репозитарії ХНУВС
(<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).*

ЗМІСТ

ШВЕЦЬ Д. В.	
25 років під гаслом «Знання, Закон, Честь»	17
ЄФРЕМОВА І. О.	
Стратегічні напрями розвитку Харківського національного університету внутрішніх справ	19
БАНДУРКА О. М.	
Актуальні завдання юридичної науки	22
ГУСАРОВ С. М.	
Специфіка професійної підготовки кадрів у Харківському національному університеті внутрішніх справ.....	25
СОКУРЕНКО В. В.	
Пріоритетні напрями взаємодії ГУНП в Харківській області та Харківського національного університету внутрішніх справ у сфері забезпечення правопорядку	23
БОРТНИК С. М.	
До проблеми соціального захисту працівників органів Національної поліції України.....	27
БУРДІН М. Ю.	
Еволюція розуміння права на недоторканність житла у світовій юриспруденції.....	30
КЛОЧКО А. М.	
Національно-патріотичне виховання в ХНУВС	31
МОГЛЕВСЬКИЙ Л. В.	
До проблеми визначення сутності й особливостей норм права як елементів трудового права	32
МОЧЬОНГ-ШВИОНТЕК М.	
Превентивная дипломатия как инструмент внешней политики Содружества Независимых Государств	35
АВДЄЄВ О. О.	
Щодо необхідності державного контролю як складового елементу механізму модернізації закладів вищої освіти	36
АВРАМОВА О. Є.	
Розвиток житлово-комунального законодавства крізь призму міжнародних стандартів прав людини	39
АЛЕКСАНДРЕНКО О. В., ЖЕНУНТІЙ В. І.	
Про необхідність навчання майбутніх правоохоронців на прикладах з практики розслідування в умовах недостатності доказів.....	41
АЛЕКСАНДРОВ Ю. В.	
Деякі психологічні аспекти булінгу	42
АНАНЬЄВА Є. А.	
Основні функції фінансів у податковому механізмі України	44
АРТЕМЕНКО І. А.	
Адміністративно-процесуальні норми у механізмі адміністративного процесуального регулювання	46
БАКАЄВА О. О.	
Вищі відомчі заклади освіти в процесі формування правоохоронної системи.....	48
БАКУМОВ О. С.	
Президент України як суб'єкт інституційного гарантування юридичної відповідальності держави.....	49
БАРБАШОВ О. Г.	
Основні напрями діяльності та перспективи розвитку курсантського самоврядування в Харківському національному університеті внутрішніх справ	51
БАРАНОВА Ц. С.	
Кримінологічні аспекти виникнення насильства в сім'ї.....	53

КУДІНОВ В. А.	
Удосконалення електронної картки автоматизованого обліку адміністративних правопорушень.....	257
КУЧА М. С., НАУМОВА А. О.	
Деякі проблеми призначення та проведення експертиз	258
ЛАЗАРЄВ В. В.	
Щодо сутності правового стимулювання	260
ЛАРІОНОВА І. Т., ІНШЕКОВ М. В.	
Професійна компетентність фахівця як психологічна категорія.....	262
ЛЕВАШОВ О. С.	
Специфіка викладання іноземних мов у ЗВО з особливими умовами навчання.....	264
ЛИЗОГУБ Я. Г.	
Проблеми диференціації кримінальних правопорушень на кримінальні проступки та злочини з урахуванням прийдешніх (з 01.01.2020) змін до чинного Кримінального кодексу України.....	265
ЛИТВИНОВ О. М., ГЛАДКОВА Є. О.	
Місія університету в часи постмодерну.....	267
ЛОГАЧЕВ М. Г.	
Кафедра тактико-спеціальної підготовки – історія та сучасність	269
ЛОГВИНЕНКО Є. С.	
Відповідальність за воєнні злочини в міжнародному кримінальному праві.....	270
ЛОГВИНЕНКО І. А., ЛОГВИНЕНКО Є. С.	
Джерела з історії становлення та розвитку інституту покарання в державах Стародавнього Сходу: історико-правова характеристика.....	272
ЛУК'ЯНІХІНА О. А.	
Формування крос-культурних компетентностей курсантів-правоохоронців.....	276
МАКАРЕНКО В. С.	
Зарубіжний досвід протидії наркозлочинності (на прикладі Маврикію).....	278
МАКСИМЕНКО Н. О.	
Посилення державного регулювання ринку цінних паперів.....	281
МАЛИНОВСЬКА Т. М., ШОРОХОВА Г. М.	
Нормативно-правове регулювання діяльності територіальних органів поліції України в інформаційній сфері	283
МАЛЯРОВА В. О.	
Взаємозв'язок між особою потерпілого та суб'єктом злочину	285
МАННАПОВА К. Р.	
Домашнє насильство: гендерні особливості проблеми.....	286
МАРЧУК М. І.	
Конституційно-правовий статус палат польського парламенту	288
МАСЛОВА Н. Г.	
Заходи спеціально-кримінологічного запобігання кримінальному радикалізму та проблеми їх реалізації у сучасних умовах	289
МАТВЕЄВ С. П., СКОКОВ С.	
Ефективність екологічних інновацій	291
МАТЮШКОВА Т. П.	
Напрямки розвитку поліцейської освіти в Україні	292
МЕЛІХОВ К. В.	
Система зв'язків із громадськістю та її формування на регіональному рівні (на прикладі Харківської області) ...	294
МЕЛЬНИК В. В.	
До характеристики суб'єктивних прав та юридичних обов'язків учасників судового процесу під час розгляду трудових спорів у суді	297

Особлива увага приділялась підвищенню професійного рівня професорсько-викладацького складу кафедри. Її кадровий потенціал значно зміцнів завдяки тому, що І. К. Шаша став доктором технічних наук, а О. Ю. Прокопенко – доктором юридичних наук; кандидатські дисертації захистили викладачі кафедри Я. Г. Бондаренко та М. О. Чміль.

Враховуючи високі вимоги до професійного рівня сучасного поліцейського, у травні 2019 року керівництвом ХНУВС було прийняте рішення про об'єднання кафедр «тактичної та тактико-спеціальної підготовки» і «спеціальної фізичної підготовки». На їх базі була створена кафедра «тактичної та спеціальної фізичної підготовки».

Сьогодні на кафедрі створені всі умови для підготовки високо кваліфікованих фахівців для Національної поліції України. Для цього кафедра обладнана багатофункціональними та спеціалізованими навчальними аудиторіями для проведення занять та тренінгів зі спеціальної та тактичної підготовки.

Теоретичні знання, отримані курсантами під час аудиторних занять, постійно закріплюються на практиці. Для університету традиційним стало проведення тактико-спеціальних і командно-штабних навчань, активну участь в яких приймають не тільки викладачі та курсанти ХНУВС, але й керівний склад державних установ області та правоохоронних структур.

Для сучасного навчального процесу характерним є використання інтерактивних форм та інноваційних методів навчання, що позитивно впливає на рівень професійної підготовки курсантів, їх готовності до майбутньої служби в лавах Національної поліції України.

Генерування нових ідей, постійний пошук та впровадження у навчальний процес передових технологій стали традиційними методами підготовки висококваліфікованих професіоналів у Харківському національному університеті внутрішніх справ.

Про це свідчить складний шлях, пройдений від школи з первинної підготовки рядового складу міліції до Національного університету внутрішніх справ – одного із провідних вищих навчальних закладів системи МВС України.

Одержано 23.10.2019

УДК 341.322.5

Євгенія Сергіївна ЛОГВИНЕНКО,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-7687-843X>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Збройні конфлікти – це одна з проблем сучасності, оскільки їх наслідками, як правило, є багаточисельні порушення норм міжнародного гуманітарного права та проблеми забезпечення прав окремих категорій населення. Збройні конфлікти призводять до загибелі не лише військовослужбовців, але й мирних мешканців, є причиною стрімкого зростання чисельності біженців, порушення прав і свобод людини, що призводить до посилення соціальної напруги у суспільстві в цілому. Негативні явища, які породжуються збройними конфліктами є предметом занепокоєння світового співтовариства. Усе більше на міжнародному рівні приділяється увага вирішенню проблемних питань, що пов'язані з ними, зокрема з воєнними злочинами. Це підтверджується політикою провідних держав світу, орієнтованої на створення відповідного міжнародно-правового механізму, який би дозволив ефективно протидіяти, насамперед, воєнним злочинам. Для України питання міжнародної кримінальної відповідальності за воєнні злочини є безперечно актуальними, оскільки російська агресія на сході країни, окрім вищевказаних негативних явищ, які породжуються збройними конфліктами, несе загрозу існуванню національної держави.

Чимало науковців як вітчизняних, так і зарубіжних займалися розробкою питань, пов'язаних з розумінням того, які саме протиправні діяння можна кваліфікувати як воєнні злочини та які види і форми відповідальності за них передбачені. Так, етапи розвитку української воєнно-гуманітарної думки у міжнародно-правовому контексті охарактеризували М. В. Цюрупа і В. І. Дяченко [1, с. 306–317], поняття та ознаки воєнних злочинів вивчали В. М. Репецький і В. М. Лисик [2], дослідженням об'єкта воєнних злочинів у національному кримінальному праві займалася М. В. Піддубна [3], воєнні злочини в контексті загроз миру та безпеці людства та норми міжнародних договорів у цій сфері аналізував О. В. Столярський [4], міжнародній кримінальній відповідальності індивіда за злочини проти людяності присвятила свою наукову розвідку О. О. Радова [5]. Загалом, питаннями відповідності кримінального законодавства України до норм міжнародного кримінального права займалися В. А. Базов, В. М. Боровенко, Н. А. Зелінська, І. О. Колотуха, М. П. Куцевич, В. О. Миронова, В. П. Пилипенко, П. І. Репешко, М. І. Хавронюк та ін., які досліджували проблеми, пов'язані з визначенням покарань за міжнародні злочини, зокрема воєнні.

Вивчаючи проблеми міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права зарубіжні науковці – М. Ш. Бассіоуні, М. Боте, Г. Варле, Ж.-М. Хенкертс, У. Шабас та ін. – також звертали увагу на питання кримінальної відповідальності за воєнні злочини. Проте торкалися зазначеної тематики вибірково, у межах тем власних наукових розвідок. Надаючи високу оцінку внеску дослідників у розробку як теоретичних, так і прикладних

проблем, пов'язаних із визначенням і застосуванням покарань за воєнні злочини, варто відзначити, що до сьогодні в міжнародному праві відсутнє єдине розуміння принципів і підходів щодо встановлення та реалізації кримінальної відповідальності за воєнні злочини, починаючи від їх визначення та переліку. Суттєвою вадою, яка перешкоджає вивченню даної проблеми є: по-перше, відсутність єдиних методологічних підходів щодо визначення місця кримінальної відповідальності в системі юридичної відповідальності, визначення її притаманних сутнісних ознак, які характеризуються специфічним змістом в силу правової природи об'єкту воєнних злочинів та полісистемного характеру кримінально-правового регулювання на факти їх здійснення; по-друге, недостатнє вивчення національно-правового компонента інституціонально-правового механізму, оскільки увага науковців здебільшого акцентується на міжнародних кримінальних судових органах; відсутність ґрунтовних досліджень, де б розглядалися проблеми взаємовідносин національних і міжнародних органів кримінальної юстиції та їх взаємодія, зокрема у визначенні воєнного злочину та санкції за нього [6, с. 9–10].

З огляду на викладене вище можна констатувати, що проблеми міжнародної кримінальної відповідальності потребують ґрунтовного теоретичного осмислення, оскільки є недостатньо розробленими в юридичній літературі.

Загальновідомий латинський вислів *nullum crimen sine lege – nulla poena sine lege* (немає злочину якщо не вказано про те в законі) відносно застосування до норм міжнародного кримінального права має свою специфіку. Слід зауважити, що міжнародне право є пріоритетним у разі розгляду злочину проти миру та безпеки людства (зокрема, воєнних злочинів). Другий Нюрнберзький принцип, сформульований Комісією міжнародного права зазначає: «Та обставина, що за внутрішнім правом не встановлено покарання за якусь дію, яка, визнається, відповідно до міжнародного права злочином, не звільнює особу, визнану відповідно до міжнародного права злочинним, від відповідальності за міжнародним правом» [7, с. 274]. У проєкті Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, який було надано на розгляд 51-й сесії Генеральної Асамблеї ООН записано: «Злочини проти миру і безпеки людства є злочинами за міжнародним правом та караються як такі, незалежно від того, чи караються вони за внутрішньодержавним правом» [8, с. 19].

Зауважуючи на необхідності приведення у відповідність національних кримінальних законів з міжнародним кримінальним правом С. О. Лобанов слушно наголошує на необхідності враховувати суттєві відмінності в підходах міжнародно-правової та національно-правових систем до визначення злочинності і злочинного діяння. В національному праві, як правило, кримінальний кодекс перераховує склади злочинів, визначає при цьому в кожному окремому випадку вид та міру покарання. Норми міжнародного права встановлюють злочинність тих чи інших діянь, здебільшого і склад злочинів, але, як правило, не містять чітких роз'яснень відносно видів та мір покарання [6, с. 252]. Проте, останнім часом відбуваються еволюційні зміни у даному питанні. Так, наприклад, Статут Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу у статті 6 сформулював склади злочинів, що підлягають його юрисдикції, а в статті 27 прямо вказано його право призначити винному смертну кару чи інше покарання [9, с. 148, 153.]. Разом з тим, «Міжнародний трибунал із судових переслідувань осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, здійснених на території колишньої Югославії з 1991 року» виключив смертну кару з переліку можливих покарань і чітко визначив підходи до винесення вироку звинуваченим. А саме: при визначенні терміну тюремного ув'язнення керуватися загальною практикою винесення вироків про тюремне ув'язнення в судах колишньої Югославії; при винесенні вироку враховувати такі фактори, як тяжкість злочину та конкретні обставини, які стосуються особи підсудного; окрім тюремного ув'язнення можуть виноситися накази про повернення будь-якого майна і доходів, що здобуті злочинним шляхом їх законним власникам [6].

Отже, Міжнародний військовий трибунал при визначенні покарань керувався, насамперед, національним законодавством. З часом такий підхід було змінено. Так, Міжнародний кримінальний суд особам винним у скоєнні воєнного злочину визначав наступні покарання (ст. 77 Статуту): позбавлення волі на визначений термін, який не може перевищувати 30 років; довічне позбавлення волі. У якості додаткового виду покарання, окрім позбавлення волі, Суд може призначити: штраф; конфіскацію доходів, майна й активів, отриманих прямо чи побіжно в результаті злочину (без шкоди для прав третіх осіб).

При визначенні міри покарання за воєнний злочин Суд мав обов'язково враховувати, що будь-яке покарання першочергово повинно «відображати винність засудженого». При цьому Суд, крім вини й тяжкості злочину, враховує: ступінь нанесеної шкоди потерпілим та їх родинам; характер «протизаконної поведінки» та засоби, що використовувалися при скоєнні воєнного злочину; «ступінь умислу»; фактори, що стосуються способу, часу і місця скоєння злочину; вік, рівень освіти, соціальний та економічний стан особи, яку визнали винною; пом'якшуючі та обтяжуючі обставини [6, с. 254].

Наведені положення Римського Статуту Міжнародного кримінального суду наочно демонструють розвиток міжнародного кримінального права та якісного покращення правової визначеності його норм в частині не лише криміналізації діянь (у даному випадку – воєнних злочинів), але й встановлення міри покарання за їх скоєння, а також у визначенні обставин, що підлягають врахуванню при винесенні покарання, іншими словами, – у форматі загальноновизнаного принципу кримінального права *nullum crimen sine lege – nulla poena sine lege*. Та, незважаючи на це, чимало питань, пов'язаних з розробкою дієвого міжнародного правового механізму захисту людини від наслідків збройних конфліктів (насамперед, воєнних злочинів), потребують якомога скорішого розв'язання. Серед яких – подальша розробка та оптимізація інституту відповідальності за воєнні злочини в міжнародному кримінальному праві.

Список бібліографічних посилань

1. Цюрупа М. В., Дяченко В. І. Міжнародне гуманітарне право : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 364 с.

2. Репецький В. М., Лисик В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. *Альманах міжнародного права*. 2009. № 1. С. 120–125.
3. Піддубна М. В. Об'єкт воєнних злочинів у кримінальному праві України. *Університетські наукові записки*. 2017. № 62. С. 110–122.
4. Столярський О. В. Військові злочини як загроза миру та безпеці людства: основні концептуальні міжнародно-правові питання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Вип. 6-1. Т. 4. С. 207–212.
5. Радова О. О. Злочини проти людяності як підстава міжнародної кримінальної відповідальності індивіда // Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського : матеріали Міжнар. конф. (м. Одеса, 22–23 жовт. 2010 р.). Одеса : Фенікс, 2010. С. 204–206.
6. Лобанов С. А. Международная уголовная ответственность за военные преступления : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. М., 2018. 495 с.
7. Ализаде В. А., Волеводз А. Г. Принципы международного права, признанные Уставом Нюрнбергского трибунала: семьдесят лет реализации. *Библиотека криминалиста. Научный журнал*. 2016. № 1 (24). С. 271–294.
8. Доклад Комиссии международного права о работе ее сорок восьмой сессии (6 мая – 26 июля 1996 г.). Документ № 10 (A/51/10). *Ежегодник Комиссии международного права*. 1996. Нью-Йорк ; Женева : Организация Объединенных Наций, 2004. Т. II. Ч. 2. 187 с.
9. Нюрнбергский процесс : сб. материалов : в 8 т. Т. 1. М. : Юрид. лит., 1987. 688 с.

Одержано 23.09.2019

УДК 343.8:94(3)

Ігор Альбертович ЛОГВИНЕНКО,

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-1505-4418>;

Євгенія Сергіївна ЛОГВИНЕНКО,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-7687-843X>

ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПОКАРАННЯ В ДЕРЖАВАХ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Аналізуючи джерела з історії становлення та розвитку інституту покарання в державах Стародавнього Сходу звертає на себе увагу їх різноманітність як за своєю формою, так і за рівнем інформативності. Також потрібно зважити на те, що не всі пам'ятки права тієї доби дійшли до сучасних дослідників. Так, наприклад, до наших часів не зберіглося жодного цілісного зводу законів Стародавнього Єгипту, який би дозволив вивчити становлення та розвиток кримінального права цієї держави.

Традиційно джерелом давньоєгипетського права вважають звичаї, які тісно пов'язані з релігією та міфами. У давньоєгипетських джерелах можна зустріти описання різних юридичних символів і правових процедур. Так, зокрема, саме в Єгипті терези богині Маат стали символом правосуддя і справедливості. Кримінальне право і, власне, покарання мали свої особливості. «Книга Мертвих» – важливе джерело права Стародавнього Єгипту – описує сорок два найтяжчі гріхи-злочини, за які невідворотно наступало найсуворіше покарання [1]. Серед перших у переліку визначались злочини проти фараона, держави та релігії. В іншому джерелі – «Повчанні Мерікара» – було закладено деякі загальні принципи й основи системи покарань [2; 3]. Серед них можна виокремити наступні постулати: не варто карати людину, не розібравшись; страта – це крайнє та жорстоке покарання; люди, яким вона загрожує, можуть використовуватися в іншому. Краще покарати тілесно чи ув'язненням, оскільки це збереже життя тим, хто в подальшому може сприяти добробуту країни та дітинародженню. Водночас повчання містило застереження: якщо є загроза правителю, то організатора заклоту, всю його родину та прибічників мають убити. Також треба викоренити із пам'яті народу його ім'я [2, с. 192–193]. Тобто, крім принципів справедливості, невідворотності та рівнозначності покарання вчиненому злочину, у «Повчанні Мерікара» йдеться також про можливість застосування колективних покарань.

Як уже зазначалось, тритисячолітня історія Стародавнього Єгипту не залишила єдиного зводу законів. А тому покарання того часу дослідники вивчають із інших джерел: матеріалів судових засідань; текстів клятв учасників судового процесу – свідків та звинувачених, де визначалося покарання в разі лжесвідчення; царських декретів, указів та охоронних грамот, які надавались храмам [4–9].

У ранній період історії Шумера ще не було писаного права. Судові справи, як і в Єгипті, вирішувались за звичаєм [10, с. 123,124; 11, с. 200]. Перші фрагменти найдавнішого зводу законів, які дійшли до нашого часу, відносяться до династій Ісіна (2023–1798 рр. до н. е.) і Ларси (2023–1961 рр. до н. е.), що правили одночасно.